

حجاب برتر: مقایسه دیدگاه کارکنان و مراجعه کنندگان زن به مراکز درمانی

The Best Hijab: Personnel and Referral Women's Approach in Medical Centers

Chavoshi A^۳, M.A.; Talebian D, M.D.;
Habibi M, B.Sc.; Ehsanian A, B.Sc.;
Kateb Z, B.Sc.; Dahagin V, B.Sc.

اکبر آقایی چاوشی^۴ M.A.، داود طالبیان^۵ M.D.،
مهدی حبیبی^۶ B.Sc.، اکرم احسانیان مفرد^۷ B.Sc.،
زهرا کاتب^۸ B.Sc.، وحیده دهاقین^۹ B.Sc.

Abstract

Introduction: Protecting Islamic Values and rules are of great importance for every person as well as every organization like SEPAH in an Islamic Society and the Hijab is one of these values. This study intends to evaluate the approach of Personnel and referral Women toward the Best Hijab in Baqiyatallah Medical centers.

Method: This study is a Cross-sectional study in which 511 Personnel and referral Women in Baqiyatallah Medical centers of SEPAH studied. Data was collected using Researcher-Made Questionnaire. In order to analyze Data statistical indices like frequency, percentage, mean, variance analysis and K2 test were used.

Results: There was a meaningful difference ($p < 0.01$) between Personnel and referral Women in terms of the necessity of wearing Hijab, How Islamic values could be propagated by wearing Hijab, how much are we familiar to wearing the Hijab, Which type of Hijab is the Best one, Which kind of Social restriction could be appear in case of wearing Hijab, what is the Best solution for women who don't wear the Best Hijab.

Conclusion: Despite some approaches against Islamic Values, the results show a thorough tendency toward Islamic values and spirituality which could be a good opportunity for Cultural Managers to propagate these values.

Keywords: The Best Hijab, Personnel, Referrals, Medical Centers

چکیده

مقدمه: حفظ ارزش ها و شعایر اسلامی از وظایف مسلم همه نهاد ها است و رعایت پوشش اسلامی توسط بانوان از مصادیق بارز آن به شمار می آید. براین اساس این تحقیق با هدف بررسی دیدگاه کارکنان زن دانشگاه و مراجعه کنندگان زن به مراکز درمانی دانشگاه در مورد حجاب برتر صورت گرفته است.

روش: این مطالعه از نوع مطالعات زمینه یابی مقطعی است. نمونه مورد مطالعه را ۵۱۱ نفر از کارکنان و مراجعه کنندگان زن به مراکز درمانی دانشگاه تشکیل می دهد. ابزار مورد استفاده، پرسشنامه محقق ساخته بود. اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS و روشهای آماری فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و آزمون "خی دو" مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: نتایج بدست آمده بیانگر وجود تفاوت معنادار ($p < 0.01$) بین دیدگاه کارکنان و مراجعه کنندگان زن راجع به ضرورت رعایت حجاب توسط بانوان، ارزیابی تبلیغ ارزشهای دینی با استفاده از چادر، میزان آشنایی با شرایط پوشش صحیح اسلامی، بهترین نوع پوشش برای بانوان و بهترین راه حل برای کسانی که از چادر استفاده نمی کنند، بین گروههای مورد مطالعه بود.

بحث: علیرغم وجود برخی از دیدگاه ها، نتایج بدست آمده بیانگر گرایش به معنویت و ارزش های دینی در بین کلیه افراد مورد بررسی است و این گرایش فرصت خوبی است برای مسئولین فرهنگی جامعه که از آن به خوبی و به طور صحیح بهره برداری نمایند.

واژه های کلیدی: حجاب برتر، کارکنان، مراجعه کنندگان، مراکز درمانی

Correspondence address: Baqiyatallah (a.s.)
University of Medical Sciences, Tehran, I.R. IRAN.
E-mail:

^۴ نویسنده مسئول: گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌اله (عج)، تهران - ایران
^۵ گروه اطفال، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌اله (عج)
^۶ مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌اله (عج)

مقدمه

هر گونه تحریک جنسی و آسیب های ناشی از آن در جامعه می باشد.

- زنان مسلمان و با ایمان باید تمامی بدن خود را غیر از صورت و دو دست از نامحرم بیوشانند و از آنچه موجب جلب توجه نامحرم می شود اجتناب نمایند.

- آنچه از مواضع زینت که پوشاندنش از محارم لازم نیست عبارت است از دست ها تا نصف آرنج، پا ها تا مچ، گردن و گلو، گوش ها و موهای سر، اما پوشاندن دیگر قسمت های بدن از محارم لازم و ضروری است و تنها برای زن و شوهر دیدن تمام بدن یکدیگر جایز است.

- اگر دختران پیش از ورود به سن بلوغ موهای سر را از نامحرم نپوشانند بر آنان و بر اولیای ایشان اشکالی وارد نیست. لکن پوشاندن دیگر قسمت های بدن در مقابل نامحرم ضروری است، اگر چه این حکم متوجه اولیای آنان می شود.

- زنان سالخورده که میل و رغبتی به زناشویی ندارند و نگاه کردن به سر و صورت آنان گزینه جنسی را تحریک نمی کند، به شرطی که قصد خود نمایی و نمایش زینت را نداشته باشند می توانند چادر و روسری خود را در مقابل مردهای نامحرم بردارند، لکن بهتر است آنان نیز همانند دیگر زنان پوشش و حجاب خویش را مراعات نمایند.

- واژه «خمار» به معنای مقنعه و «جلباب» به معنای پوششی است بزرگتر از مقنعه، به شکل چادر امروزی که بر روی مقنعه قرار گرفته و بدن را می پوشاند.

اگر چه پوشش و حجاب اسلامی به چادر منحصر نمی شود و هر نوع پوششی که بدن زن را از نامحرم بیوشاند، حجاب اسلامی است، ولی چادر برای زنان مسلمان این سرزمین علاوه بر مامن و پناهگاه مطمئن عفت و پاکدامنی، یک علامت و شعار اسلامی، ملی و انقلابی است که همچون سنگری مستحکم، تهاجم فرهنگی بیگانگان را از حریم ارزش ها دور می نماید و امروز نه تنها در میهن اسلامی که در اقصی نقاط عالم، زنان انقلاب اسلامی با چادر شناخته می شوند.

بنیان گذار جمهوری اسلامی حضرت امام (ره) در پاسخ سؤالی در کیفیت پوشش بانوان در برابر نامحرم ضمن بیان

نیاز به پوشش و پرهیز از برهنگی از گرایش فطری انسان است که خدای متعال آن را در وجود بشر قرار داده است. قرآن کریم به این نکته در ماجرای آدم و حوا (علیهمالسلام) اشاره می فرماید: « پس آنگاه که از درخت چشیدند، عورت هایشان پدیدار شد و بر آن شدند که با برگهای بهستی خویشتن را بیوشانند» [۱].

بنابراین بشر از آغاز خلقت با میل فطری کوشیده است تا اندام خود را از دیگران بیوشاند و اگر این گونه نبود، انسان نیز به مانند حیوانات از برهنگی خود شرمی نمی داشت و با پوشاندن بدن خود احساس آرامش و امنیت نمی کرد.

بررسی تاریخ ملل و اقوام گوناگون مؤید این نظر است که رعایت پوشش و پرهیز از برهنگی توسط انسان ها از دیر باز مورد توجه و عمل بوده است. لکن شکل و حدود پوشش با توجه به آداب فرهنگی و اجتماعی و نگرش دینی در هر عصر و دوره ای تفاوت داشته است [۲]. اگر چه پوشش بانوان در همه ادیان الهی مورد نظر بوده و دستوراتی را به همراه داشته است، اما با استناد به شواهد قرآنی و گواهی تاریخ با ظهور اسلام کامل ترین و عالی ترین دستور ها در مورد پوشش بانوان به اجرا در آمده است.

قرآن کریم در سوره مبارکه نور می فرماید: « و به زنان با ایمان بگو: دیدگان خود را از (نامحرم) فرو بندند و دامان خویش را جز آن چه نمایان است (مانند دست و صورت) آشکار نسازند، و باید روسری های خود را بر سینه های خویش فرو اندازند و زینت و آرایش خود را آشکار نسازند، مگر برای شوهران خود یا پدرانشان یا...» [۳]. و در سوره احزاب می فرماید: « ای پیامبر به زنان و دخترانت و به زنان مؤمنان بگو: پوشش های خود را بر خود بپوشید. این برای آن که به (عقیف بودن) شناخته شوند و مورد تعرض (هوسبازان) قرار نگیرند نزدیک تر است» [۴].

آنچه از بررسی آیات و روایات مربوط به حجاب به دست می آید این است که:

- دستور پوشش و حجاب اسلامی علاوه بر حفظ عفاف و پاکدامنی زنان با ایمان و مصونیت آنان از آزار و تعدی بیمار دلان، برای پاسداری از مرزهای عفت و جلوگیری از

ندارد و در واقع لباسی است که توسط افراد مختلف مورد استفاده قرار گرفته است، بنابراین مورد اقبال آنان نخواهد بود.

- آیا بهتر نیست نظر کارکنان و مراجعه کنندگان زن در باره استفاده از چادر سؤال شود؟

موارد مذکور و سؤال های دیگری از این قبیل موجب گشت تا با در نظر داشتن مبانی حجاب اسلامی، دیدگاه کارکنان زن دانشگاه و مراجعه کنندگان زن به مراکز درمانی دانشگاه در باره استفاده از حجاب برتر (چادر) مورد بررسی قرار گیرد تا نقاط قوت استفاده از حجاب برتر و نقاط ضعف احتمالی اجرای این روش در این مراکز درمانی بررسی گردد و راه کارهای مناسبی ارائه شود.

روش

این مطالعه از نوع مطالعات زمینه یابی مقطعی است. جامعه مورد مطالعه را، کلیه کارکنان و مراجعه کنندگان به مراکز درمانی دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج) تشکیل می دهد. از این جامعه ۵۱۱ نفر زن به شیوه نمونه گیری در دسترس انتخاب گردید. ابزار مورد استفاده، پرسشنامه محقق ساخته بود. در این پرسشنامه مشخصات فردی و سوالهایی در مورد نگرش افراد نسبت مراکز نمونه دینی، نقش مراکز درمانی سپاه، لزوم رعایت پوشش مناسب در محیطهای درمانی سپاه، تأثیر ارایه چادر به خانمهای فاقد آن، میزان آشنایی با شرایط و ویژگیهای پوشش صحیح و... مطرح شده بود. به منظور بررسی اعتبار و روایی آن، پرسشنامه تهیه شده برای ۲۰ نفر از متخصصین روانشناسی و علوم حوزوی ارسال گردید و نظرات آنان دریافت شد و پس از اعمال نظرات، پرسشنامه نهایی تهیه و تدوین گردید. اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS و روشهای آماری فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و آزمون "خی دو" مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

نتایج بدست آمده از مقایسه دیدگاه کارکنان و مراجعه کنندگان زن در مورد ضرورت رعایت حجاب توسط بانوان

نوع و حدود حجاب اسلامی، چادر را برای پوشش بانوان مورد تأکید قرار می دهند می فرمایند: « پوشیدن چادر بهتر است» [۵]. دلیل ترجیح چادر بر پوششهای دیگر معلوم است. زیرا بدن زن را بطور کامل می پوشاند و برجستگی های آن را از نظر مخفی می سازد، در حالی که پوشش های دیگر این ویژگی را ندارند. رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیه ا... خامنه ای (مد ظله العالی) در باره چادر می فرماید: « حجاب زنان به چادر منحصر نمی شود، اما چادر بهترین نوع حجاب و نشانه ملی ماست و هیچ منافاتی با فعالیت های زنان مسلمان در مسایل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ندارد» [۶].

نتایج تحقیقی که با هدف گرایش به حجاب و برداشت از آن در بین دانشجویان دانشگاه های تهران انجام شده است نشان داد که با افزایش و تقویت ارزشهای دینی در افراد، تمایل به حجاب نیز در بین آنها افزایش می یابد [۷]. همچنین در تحقیق دیگری نشان داده شد رعایت حجاب از سوی مادران با رعایت حجاب از سوی دختران همبستگی قوی دارد [۸].

حفظ ارزش ها و شعایر اسلامی از وظایف مسلم همه نهادها و از جمله سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است و رعایت پوشش اسلامی توسط بانوان از مصادیق بارز آن به شمار می آید. لذا از بدو تأسیس مراکز درمانی دانشگاه ورود زنان مراجعه کننده با پوشش چادر معمول گشته است، تا ضمن پاسداری از عفاف، فرهنگ استفاده از حجاب برتر نیز در جامعه اسلامی گسترش یابد. استقبال و رضایت خانواده ها از این رویه موجب گشت تا مسؤولین ذی ربط به نتایج مثبت فرهنگی این امر خوشبین باشند و این روش را ادامه دهند. لکن برخی اعتراض ها از طرف مراجعه کنندگان و بعضی پیشنهادها از سوی کارکنان مبنی بر این که :

- ورود زنان به مراکز درمانی دانشگاه با مانتو نیز مجاز باشد و بیماران و همراهان بتوانند با پوششی که خود آن را انتخاب می کنند تردد نمایند.

- اصولاً در اختیار قرار دادن چادر برای زنانی که از آن استفاده نمی کنند، هنگام ورود به بیمارستان، اگر چه شسته، تمیز و بسته بندی شده هم باشد، با طبع آنان سازگاری

نشان داد، اگرچه دیدگاه اکثریت افراد مورد مطالعه (کارکنان و مراجعه کنندگان) راجع به ضرورت رعایت حجاب توسط بانوان در حد زیاد می باشد با این وجود بین آنها تفاوت معنادار ($p < 0/01$) وجود دارد. (مراجعه کنندگان: ۵۰/۳ درصد زیاد، ۳۶/۱ درصد تا حدودی و ۱۳/۵ درصد در حد کم در حالی که در کارکنان زن ۷۲/۱ درصد زیاد، ۲۵/۴ درصد تا حدودی و ۲/۵ درصد کم می باشد). همچنین دیدگاه مراجعه کنندگان زن راجع به ارزیابی تبلیغ ارزشهای دینی با استفاده از چادر: ۳۱/۱ درصد زیاد، ۲۲/۹ درصد تا حدودی و ۴۶/۱ درصد کم می باشد. در حالی که دیدگاه کارکنان زن

میزان آشنایی با پوشش صحیح اسلامی ۳۲/۳ درصد زیاد، ۵۵/۱ درصد تا حدودی و ۱۲/۶ درصد کم می باشد. در حالی که دیدگاه کارکنان زن ۴۰ درصد زیاد، ۵۶/۹ درصد تا حدودی و ۳/۱ درصد کم می باشد. بررسی آماری نتایج بدست آمده بیانگر تفاوت معنادار ($p < 0/01$) بین دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن می باشد (جدول ۱)

جدول ۱. بررسی دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن در مورد ضرورت رعایت حجاب توسط بانوان، تبلیغ ارزشهای دینی با استفاده از چادر و میزان آشنایی با پوشش صحیح اسلامی

گروهها	رعایت حجاب توسط بانوان در جامعه				تبلیغ ارزشهای دینی با استفاده از چادر				میزان آشنایی با پوشش صحیح اسلامی							
	کارکنان زن		مراجعه کننده زن		کارکنان زن		مراجعه کننده زن		کارکنان زن		مراجعه کننده زن					
شاخصها گزینه	زیاد	تا حدودی	کم	جمع	خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری	زیاد	تا حدودی	کم	جمع	خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری		
زیاد	۱۴۹	۵۰/۳	۷۲/۱	۹۱	۳۱/۱	۶۳	۲۲/۹	۲۸/۶	۵۴	۳۲/۳	۹۵	۱۴۰/۸۱	۲	۰/۰۰۱		
تا حدودی	۱۰۷	۳۶/۱	۲۵/۴	۶۷	۲۲/۹	۶۷	۲۲/۹	۳۳/۳	۶۳	۵۵/۱	۱۶۲	۲	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱		
کم	۴۰	۱۳/۵	۲/۵	۱۳۵	۳۸/۱	۷۲	۴۶/۱	۳۸/۱	۷۲	۳/۱	۶	۲۹۶	۲	۰/۰۰۱		
جمع	۲۹۶	۱۰۰	۱۹۷	۱۰۰	۲۹۳	۱۰۰	۲۹۳	۱۰۰	۱۸۹	۱۰۰	۲۹۴	۲۹۶	۲	۰/۰۰۱		
خی دو	۲۹/۳۹۰				۶/۶۰۶				۱۴/۰۸۱				۲			
درجه آزادی	۲				۲				۲				۲			
سطح معناداری	۰/۰۰۰۱				۰/۰۳۷				۰/۰۰۱				۰/۰۰۱			

جدول ۲. بررسی دیدگاه گروه های مورد مطالعه در مورد ایجاد محدودیت در فعالیتهای زنان در صورت استفاده از چادر

گروهها	مراجعه کننده زن				کارکنان زن			
	شاخصها گزینه	زیاد	تا حدودی	کم	جمع	خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری
زیاد	۳۰	۱۰/۲	۷/۳	۱۴	۱۰/۲	۳۰	۱۴	۷/۳
تا حدودی	۴۲	۱۴/۲	۸/۹	۱۷	۱۴/۲	۴۲	۱۷	۸/۹
کم	۸۰	۲۷/۱	۴۴	۸۴	۲۷/۱	۸۰	۴۴	۴۴
خیلی کم	۱۴۳	۴۸/۵	۳۹/۸	۷۶	۴۸/۵	۱۴۳	۷۶	۳۹/۸
جمع	۲۹۵	۱۰۰	۱۹۱	۱۰۰	۲۹۵	۱۰۰	۱۹۱	۱۰۰
خی دو	۱۵/۴۵۹				۱۵/۴۵۹			
درجه آزادی	۳				۳			
سطح معناداری	۰/۰۰۰۱				۰/۰۰۰۱			

نتایج بدست آمده از مقایسه دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن در مورد ایجاد محدودیت در فعالیتهای زنان در صورت استفاده از چادر (جدول ۲) بیانگر وجود تفاوت معنادار ($p < 0/01$) بین دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن می باشد.

همان طور که ملاحظه می شود دیدگاه مراجعه کنندگان زن ۱۰/۲ درصد زیاد، ۱۴/۲ درصد متوسط، ۲۷/۱ درصد کم و ۴۸/۵ درصد خیلی کم می باشد در حالی که دیدگاه کارکنان زن ۷/۳ درصد زیاد، ۸/۹ درصد متوسط، ۴۴ درصد کم و ۳۹/۸ درصد خیلی کم می باشد. کارکنان زن در مورد بهترین نوع پوشش برای بانوان جامعه (جدول ۳) بیانگر وجود تفاوت معنادار ($p < 0/01$) بین دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن می باشد.

($p < 0/01$) بین دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن می باشد. همان طور که ملاحظه می شود دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن راجع به مهمترین شیوه برای کسانی که از چادر استفاده نمی کنند عبارت است از: ارائه چادر: ۱۰/۵ درصد مراجعه کنندگان زن، ۶/۴ درصد کارکنان زن. افزایش آگاهی فرد در مورد پوشش صحیح: ۳۴ درصد مراجعه کنندگان زن، ۳۷/۸ درصد کارکنان زن. بهره گیری از امر به معروف و نهی از منکر: ۱۰/۱ درصد مراجعه کنندگان زن، ۱۳/۵ درصد کارکنان زن. آزاد گذاشتن فرد با پوشش دلخواه: ۲۱/۹ درصد مراجعه کنندگان زن، ۷/۱ درصد کارکنان زن. تشویق به داشتن حجاب کامل: ۲۳/۵ درصد مراجعه کنندگان زن، ۳۵/۲ درصد کارکنان زن.

جدول ۴- بررسی دیدگاه گروه های مورد مطالعه در مورد نحوه برخورد با کسانی که از چادر استفاده نمی کنند

کارکنان زن		مراجعه کننده زن		گروهها
$\frac{2}{9}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{2}{9}$	$\frac{2}{3}$	شاخصها
				گزینه
۴۱/۳	۷۱	۲۵/۸	۷۰	چادر
۲/۹	۵	۸/۹	۲۴	مانتو
۴۸/۳	۸۳	۵۵/۷	۱۵۱	پوششی که موجب جلب توجه نشود
۷/۵	۱۳	۹/۶	۲۶	با تعیین نوع خاصی از پوشش مخالفم
۱۰۰	۱۷۲	۱۰۰	۲۷۱	جمع
۱۵/۱۸ ۳ ۰/۰۰۱				خی دو درجه آزادی سطح معناداری

بحث

وجود تفاوت بین دیدگاه کارکنان زن با مراجعه کنندگان زن در مورد سوال های مورد بررسی از چند زاویه قابل تفسیر است. یکی اینکه کارکنان زن، کسانی هستند که توسط گزینش سپاه انتخاب شده اند و واجد حداقل های مورد نظر سپاه برای خدمت در این نهاد می باشند. شاهد این مطلب

باتوجه به نتایج بدست آمده از مقایسه دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن در مورد بهترین نوع پوشش ملاحظه می شود از نظر ۲۵/۸ درصد مراجعه کنندگان زن و ۴۱/۳ درصد کارکنان زن بهترین نوع پوشش چادر است. ۸/۹ درصد مراجعه کنندگان زن و ۲/۹ درصد کارکنان زن مانتو را بهترین نوع پوشش می دانند. پوششی که موجب جلب توجه نشود مورد توجه ۵۵/۷ درصد مراجعه کنندگان زن و ۴۸/۳ درصد کارکنان زن است و ۹/۶ درصد مراجعه کنندگان زن و ۷/۵ درصد کارکنان زن با تعیین نوع خاصی از پوشش مخالف هستند. بررسی آماری این نتایج به دست آمده نشان دهنده وجود تفاوت معنادار ($p < 0/01$) بین دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن می باشد.

جدول ۳. بررسی دیدگاه گروه های مورد مطالعه در مورد بهترین نوع پوشش برای بانوان جامعه

کارکنان زن		مراجعه کننده زن		گروهها
$\frac{2}{9}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{2}{9}$	$\frac{2}{3}$	شاخصها
				گزینه
۶/۴	۱۰	۱۰/۵	۲۶	ارائه چادر
۳۷/۸	۵۹	۳۴	۸۴	افزایش آگاهی فرد در مورد پوشش صحیح
۱۳/۵	۲۱	۱۰/۱	۲۵	بهره گیری از امر به معروف و نهی از منکر
۷/۱	۱۱	۲۱/۹	۵۴	آزاد گذاشتن فرد با پوشش دلخواه
۳۵/۲	۵۵	۲۳/۵	۵۸	تشویق به داشتن حجاب کامل
۱۰۰	۱۵۶	۱۰۰	۲۴ ۷	جمع
۲۰/۸۷ ۴ ۰/۰۰۱				خی دو درجه آزادی سطح معناداری

نتایج بدست آمده از مقایسه دیدگاه مراجعه کنندگان و کارکنان زن در مورد نحوه برخورد با کسانی که از چادر استفاده نمی کنند (جدول ۴) بیانگر وجود تفاوت معنادار

نگاه متفاوت دیگر بین کارکنان زن و مراجعه کنندگان زن به شیوه برخورد با کسانی که از چادر استفاده نمی کنند مربوط می‌شود که کارکنان اظهار داشته اند بهتر است تشویق به داشتن حجاب کامل صورت گیرد، که این اظهار نظر ناشی از احساس مسئولیت در قبال امر به معروف است. در حالی که مراجعه کنندگان زن ابراز نموده اند بهتر است افراد را آزاد بگذاریم تا پوشش دلخواه را خودشان انتخاب کنند. همچنین کارکنان زن تاثیر دادن چادر به زنان فاقد چادر را موجب بدبینی به حجاب و سپاه می دانند زیرا پوشش تحمیلی، که افراد گوناگون از آن استفاده می نمایند (ولو اینکه شسته شود) با طبع انسان سازگار نیست. افزون بر آن، مراجعه کنندگان آن را موجب بدبینی به حجاب و باورهای دینی قلمداد می کنند. به عبارت دیگر هر دو گروه با دادن چادر به زنان فاقد چادر موافق نیستند و بنظر می رسد لازم است با آموزش صحیح و تبیین اهداف حجاب، زمینه انتخاب آگاهانه توسط خودشان فراهم شود.

نتیجه گیری

بر اساس نتایج به دست آمده به نظر می رسد که برخی از مراجعه کنندگان به مراکز درمانی دانشگاه، از چادر استقبال نمی کنند و این مسئله دلایل مختلفی دارد:

- اجبار در انجام آن، که با ویژگی های انسان سازگار نیست.

- مراجعه کننده آن را متعلق به خود نمی داند و حس خوبی از لباسی که توسط ده ها نفر دیگر نیز مورد استفاده قرار گرفته، ندارد (اگر چه هر بار شستشو می شود و در کیسه های نایلونی دربسته ارائه می شود).

- به لحاظ روان شناختی انسان مایل است در قالب لباس، زیبایی، آراستگی، گرایش فکری و... و در یک کلمه شخصیت خود را نشان دهد. بر این اساس تمایل ندارد چادری را که متعلق به او نیست و به او می دهند را مورد استفاده قرار دهد.

- لازم است شرایط جسمی و روحی مراجعه کنندگان به مراکز درمانی را که یا بیمارند و یا همراه بیمار و یا ملاقات کننده بیمار، مورد توجه قرار گیرد. این شرایط بر حسب نوع

پاسخ هایی است که کارکنان به سوال های مربوط به ضرورت رعایت حجاب توسط بانوان، بهترین نوع پوشش برای بانوان، نوع پوشش و استفاده از چادر به عنوان تبلیغ ارزش های دینی ارائه نموده اند. همانطور که نتایج به دست آمده نشان می دهد کارکنان زن ضرورت رعایت حجاب توسط بانوان را در حد زیاد می دانند در حالی که مراجعه کنندگان زن در حد کم و تا حدودی، کارکنان زن بهترین نوع پوشش برای بانوان را چادر می دانند در حالی که مراجعه کنندگان زن، آن را پوششی می دانند که موجب جلب توجه نشود، نوع پوشش اکثریت کارکنان زن چادر است، در حالی که نوع پوشش مراجعه کنندگان چادر و ماتو می باشد، کارکنان زن تا حدودی استفاده از چادر را به عنوان نوعی تبلیغ ارزش های دینی می دانند در حالی که مراجعه کنندگان آن را در حد کم ارزیابی می کنند.

دوم اینکه به نظر می رسد سطح آگاهی و بینش کارکنان دانشگاه در مقایسه با سایر افراد نسبت به مسایل و مبانی دینی بالاتر است. در تایید این نکته می توان به پاسخ کارکنان در مقایسه با مراجعه کنندگان در مورد این سوال که میزان آشنایی شما با پوشش صحیح اسلامی چقدر است، اشاره نمود که بیشتر کارکنان دانشگاه اظهار داشته اند در حد زیاد ولی بیشتر مراجعه کنندگان زن ابراز نموده اند در حد کم. علاوه بر موارد فوق تفاوت معناداری بین دیدگاه کارکنان زن و مراجعه کنندگان زن در مورد ایجاد محدودیت در فعالیتهای زنان در صورت استفاده از چادر و بهترین شیوه پیشنهادی برای کسانی که از چادر استفاده نمی کنند وجود دارد. وجود این تفاوت ها نیز نشان دهنده آن است که کارکنان زن به دلیل اعتقاد و باوری که نسبت به اسلام و انقلاب دارند، سپاه را نیرویی می دانند که زاینده انقلاب و حافظ تداوم آن است و این باور در آنها شکل گرفته است که سپاه نه تنها به عنوان یک ارگان نظامی، بلکه به عنوان یک ارگان فرهنگی، در گذشته، حال و آینده، نقش موثری در حفظ ارزش های نظام داشته و دارد و می تواند در همه عرصه ها اعم از نظامی، علمی، فرهنگی، صنعتی و... پیشناز و الگو باشد، در حالی که این باورها در مراجعه کنندگان زن وجود ندارد و سپاه را بیشتر از بعد نظامی می نگرند. یک

- ۲- اکبری بهمن. اسلام و مصرف پوشاک. تهران. انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی. ۱۳۷۰.
- ۳- سوره نور، آیه ۳۱
- ۴- سوره احزاب، آیه ۵۹
- ۵- خمینی، روح‌الله. استفتانات. قم. دفترانتشارات اسلامی ج ۳ ص ۳۴۸
- ۶- بیانات رهبرانقلاب اسلامی، روزنامه جمهوری اسلامی ۷۰/۱۰/۵
- ۷- کرمانشاهیان، ا. گرایش به حجاب و برداشت از آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران و علل و عوامل جامعه‌شناختی آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی.
- ۸- عنایت، ح. علی پور ف. بی بی کبادی ف. بررسی تاثیر عوامل اجتماعی بر حجاب دختران دانش‌آموز دبیرستانی شهر شیراز. کمیسیون امور بانوان استان فارس. دفتر امور بانوان وزارت کشور.

بیمار و بیماری، طیف وسیعی را در بر می‌گیرد و در برخی از افراد شدت استرس وارده به حدی بالا است که کوچکترین مساله‌ای که برای افراد عادی، بسیار پیش پا افتاده تلقی می‌شود برای آنها بسیار بزرگ و با اهمیت جلوه می‌کند. لذا در چنین شرایطی که افراد از نظر روحی و روانی، آمادگی بروز رفتارهای نابهنجار را دارند، هر چیزی که این فضا را دستکاری کند و با شرایط روانی آنان ناسازگار باشد، رعایت آن برای افراد دشوار و از مقبولیت لازم برخوردار نخواهد بود.

منابع

- ۱- سوره اعراف، آیه ۲۲